

Recenzja w postępowaniu habilitacyjnym doktora Jaremy Drozdowicza

Doktor Jarema Drozdowicz realizował studia magisterskie na kierunku etnologia, w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej, na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Studia zakończyły się obroną pracy magisterskiej w 2006 roku (jej promotorem był prof. dr hab. Aleksander Posern-Zieliński). Warto podkreślić fakt studiowania przez Kandydata na kierunku studiów, który dał mu bardzo dobre podstawy dla rozwijania własnych zainteresowań badawczych oraz dalszej pracy naukowej.

Z kolei w 2008 roku Kandydat uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie etnologii, na Wydziale Historycznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Stopień doktora uzyskał On w oparciu o rozprawę doktorską zatytułowaną „*Symbole w działaniu. Antropologia wobec problemu zachowań symbolicznych*” – napisaną pod kierunkiem prof. dr hab. Michała Buchowskiego.

Po obronie dysertacji Kandydat wykazywał się znaczącą aktywnością naukową, która wskazuje na Jego dynamiczny rozwój, a także podejmowanie nieustannie nowych wyzwań badawczych. Moja szczegółowa i dogłębna analiza dokumentacji dostarczonej przez doktora Jaremę Drozdowicza oraz poziomu naukowego dostarczonej przez Kandydata publikacji wskazują, że istnieją podstawy do wydania pozytywnej opinii w Jego postępowaniu habilitacyjnym. Przy zestawieniu z wymogami ustawowymi można stwierdzić, iż konkluzja ta odnosi się w szczególności (choć nie tylko), do tego najważniejszego aspektu, jakim jest dorobek naukowy Kandydata.

Ocena dorobku naukowo-badawczego

Pole problemowe badań podejmowanych przez doktora Jaremę Drozdowicza, związane jest przede wszystkim z pedagogiką oraz antropologią kulturową. Z zestawienia

dostarczonego przez Kandydata można wnioskować, iż jest On autorem dużej liczby znaczących tekstów naukowych, z czego znaczna część opublikowana została w języku angielskim (zarówno w polskich jak i zagranicznych czasopismach, a także – w wydawanych w różnych krajach – pokonferencyjnych publikacjach naukowych). Zestawienie liczy bowiem dwadzieścia sześć tekstów w czasopismach, a ponadto dwadzieścia dwa teksty opublikowane w monografiach naukowych (w tym 14 tekstów w języku angielskim). Doktor Jarema Drozdowicz jest również autorem trzech monografii naukowych (oraz jednej współautorem). Analizując w sensie ilościowym pokaźny dorobek naukowy doktora Jaremy Drozdowicza, trzeba odnotować również Jego udział w dwu opracowaniach zbiorowych, w których uczestniczył w charakterze współredaktora.

Niezwykle ważnym elementem dorobku naukowego Kandydata są zarówno opublikowane artykuły, jak i pozycje książkowe. Przedmiotem mojej szczegółowej oceny będą artykuły w czasopismach, pracach zbiorowych, a także monografie naukowe Kandydata.

Teksty autorstwa doktora Jaremy Drozdowicza dotyczą z jednej strony wybranych pojęć i kategorii teoretycznych. Z drugiej strony, teksty naukowe zaprezentowane w dokumentacji, osadzone są w konkretnych koncepcjach stanowiących dorobek różnych autorów. Stanowią one zarówno oś narracji, jak i punkt wyjścia dla rozważań o charakterze oraz specyfice szeroko rozumianej kultury, edukacji, religii, mediów, czy języka a także ich przemianach oraz roli społecznej. Trzeba przy tym stwierdzić, że rozważania nad nimi osadzone są w szerokim kontekście socjologicznym, antropologicznym i pedagogicznym.

Szczególnie interesujące są z tej perspektywy teksty odnoszące się do uwikłań edukacji w procesy asymilacyjne, osadzone w określonych uwarunkowaniach politycznych (w tym a także ideologicznych) oraz społeczno-kulturowych. Takim jest na przykład artykuł pod tytułem: „*Brunatna edukacja. Kultura, nauka i wychowanie w Trzeciej Rzeszy*”. Podejmuje on analizy formowania się systemu niemieckich szkół narodowych, funkcjonujących w praktyce aż do zakończenia II wojny światowej. Rozważania osadzone są tutaj w szerokim kontekście historycznym ukazującym ekonomiczne, ideologiczne, socjobiologiczne, religijne i polityczne uwarunkowania tworzenia i funkcjonowania niemieckiej edukacji w pierwszej połowie XX wieku. Narracja zawiera niezwykle dojrzałe analizy ukazujące istotę formowania się niemieckiego szkolnictwa tamtego okresu na tle przemian społeczno-kulturowych i powstawiania nazistowskiego modelu edukacji.

Także kolejne artykuły poddawane przeze mnie szczegółowej analizie stanowią swego rodzaju „próbkę” rozległości zainteresowań Autora, jak i osadzenia Jego analiz w

określonych uwarunkowaniach społeczno-kulturowych funkcjonowania edukacji. Przykładem takiego tekstu jest opublikowany w czasopiśmie „Kultura-społeczeństwo-edukacja” artykuł pod tytułem „*Multiculturalism Reconsidered. Bilingual Education in Guatemala*”. Kandydat dokonuje w nim historycznej rekonstrukcji polityki asymilacyjnej na tle współczesnych dążeń mniejszościowych grup etnicznych zmierzających do odrodzenia i rewitalizacji własnych kultur. Analizy osadzone są w perspektywie działań podejmowanych na rzecz rewitalizacji języków tych grup i ukazane na tle polityki multikulturalizmu i bilingwizmu. Autor podejmuje rozważania nad rolą instytucjonalnej edukacji w procesach odrodzenia języków tubylczych grup etnicznych w Gwatemali oraz możliwościami i ograniczeniami w sferze rewitalizacji ich tożsamości etnicznej – w warunkach społeczeństwa postkolonialnego.

Trzeba stwierdzić, że artykuły odnoszące się do edukacji wielokulturowej i polityki multikulturalizmu stanowią istotny rys dorobku naukowego Kandydata. Wnoszą one przy tym znaczący wkład do debat odnoszących się do dawnej i współczesnej roli edukacji w konstruowaniu kształtu społeczeństwa. Przykładem takiego tekstu jest opublikowany w tomie pokonferencyjnym w Seijo University, Tokio, artykuł pod tytułem: „*Have We Failed the Multicultural Test?: On Migrants, Diversity and Cultural Difference in Today's Europe*”. Stanowi on krytyczny namysł nad problemem wielokulturowości współczesnych społeczeństw europejskich, wprowadzanymi rozwiązaniami, a także porażkami rozwiązań odnoszących się do polityki i praktyki multikulturalizmu. Z tej perspektywy, doktor Jarema Drozdowicz podejmuje wielokontekstowe i wielopłaszczyznowe analizy kategorii wielokulturowości zarówno jako pewnej ideologii, jak i praktyki społecznej oraz edukacyjnej.

Część artykułów publikowanych przez Kandydata w czasopiśmie naukowych odnosi się ściśle do Jego rosnących zainteresowań subdyscypliną nauki kształtującą się na styku antropologii i pedagogiki, jaką jest właśnie antropologia edukacji. W nich to Kandydat podejmuje się analiz wybranych kluczowych problemów współczesnego świata, takich jak procesy migracyjne i polityka migracyjna (w tekście „*Antropologia edukacji w obliczu nowych wyzwań migracyjnych*”), czy postrzeganie Innego, inności i odmienności w perspektywie antropologicznej i określonego kontekstu społeczno-politycznego (tu polskiego w tekście „*To trust the Other. Anthropology of education in the context of Polish debates on multiculturalism*”). Te, poddawane przeze mnie szczegółowej ocenie prace naukowe autorstwa doktora Jaremy Drozdowicza, stoją na wysokim poziomie merytorycznym. Wyprowadzone uogólnienia teoretyczne są w poszczególnych opracowaniach spójne, a teksty posiadają oś przewodnią, jasne tezy i konkluzje – a więc tego czego oczekuje się po

dojrzałym piśmiarstwie naukowym. Wyraźnie dostrzegalna jest w nich erudycja i pasja badawcza Autora. To sprawia że ich wkład w rozwój pedagogiki jest ważny. Podsumowując analizę artykułów dostarczonych do oceny przez Kandydata, trzeba wyraźnie stwierdzić, iż posiadają one istotne walory naukowe.

Poza artykułami, doktor Jarema Drozdowicz przedstawił do oceny dorobku habilitacyjnego cztery pozycje książkowe. Pierwsza z nich stanowi publikację podoktorską, odnoszącą się do badań prowadzonych przez Kandydata przed obroną doktoratu (wydana została w 2009 roku, w Wydawnictwie Naukowym UAM w Poznaniu). Praca zawiera rekonstrukcję wybranych kontekstów myślenia o nurtach symbolicznych w antropologii, wraz z ich dogłębną analizą oraz niezwykle ciekawą i pogłębianą interpretacją. Szczególne miejsce poświęcono tutaj poglądom C. Geertza, V. Turnera i D. Schneidera.

Druga publikacja, wydana została w 2013 roku w języku angielskim, w niemieckim wydawnictwie Lit Verlag. Stanowi ona zbiór esejów obejmujących zarówno rozważania teoretyczne nad kulturą, edukacją i religią (osadzonych w perspektywie antropologicznej), jak i studia obejmujące analizy nad konkretnymi problemami odnoszącymi się do tytułowych kontekstów książki. Pozycja ta stanowi udaną próbę prezentacji zagadnień i własnych dokonań badawczych na szerszym (anglojęzycznym) forum publikacyjnym. W tym przypadku uzasadniona jest publikacja tłumaczeń tekstów, które pojawiają się ponownie w dorobku Kandydata jako artykuły w czasopiśmie (tym bardziej, iż autor podaje w książce źródła wcześniejszych publikacji, s. 143).

Kolejną pozycją, która przedstawiona została do oceny dorobku habilitacyjnego przez doktora Jaremę Drozdowicza jest wydana w 2018 roku – także przez niemieckie wydawnictwo Lit Verlag – książka „*Changing Trajectories of Religion and Popular Culture. Cognitive and Anthropological Dimensions*”. Jest to pozycja współautorska, napisana wspólnie z doktorem Sławomirem Sztajerm (w której wkład pracy doktora Jaremy Drozdowicza wynosi około 50% – zaświadczenie znajduje się w dokumentacji). Poddane analizie w książce zagadnienie relacji pomiędzy religią i przemianami w zakresie religijności skonfrontowano z wybranymi kontekstami kultury popularnej. Oba te zagadnienia dotyczą funkcji socjalizacyjnej edukacji i ściśle wpisują się w spektrum zainteresowań pedagogiki. Struktura pracy podzielona została na dwa główne obszary tematyczne, w ramach których umieszczone zostały rozważania dotyczące wybranych, tytułowych kontekstów analizowanego problemu. Oceniając krótko całą książkę można stwierdzić, iż zamierzenie zostało zrealizowane w niezwykle interesujący sposób. Wnioski z debaty nad trajektoriami

przemian współczesnej kultury (której istotnym elementem jest religia i religijność) dostarczają możliwości refleksji nad wybranymi aspektami funkcjonowania religii we współczesnych społeczeństwach i ich kulturach. Podobnie jak i w przypadku poprzednio recenzowanej monografii anglojęzycznej, trzeba zauważyć że uzasadniona jest publikacja tłumaczeń tekstów, które pojawiają się ponownie w dorobku Kandydata jako artykuły w czasopiśmie (tym bardziej, iż obaj autorzy podają w książce źródła wcześniejszych publikacji, s. 159). Zatem, aby jeszcze raz podkreślić, w mojej opinii dwie powyżej recenzowane książki autorstwa doktora Jaremy Drozdowicza (podobnie jak i recenzowana monografia współautorska), mogą być uznane za ważny element dorobku stanowiącego podstawę do nadania stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie pedagogiki.

Wreszcie, czwartą publikacją monograficzną poddaną pod ocenę w postępowaniu habilitacyjnym przez Kandydata jest (wydana w 2019 roku przez Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Społecznych UAM) – książka pod tytułem „*Antropologia edukacji. Studium różnicy kulturowej w społeczeństwie otwartym*”. Chcę podkreślić, iż jest to moim zdaniem pozycja w dorobku Kandydata, którą można uznać za spełniającą kryteria znakomitej pracy naukowej w dziedzinie pedagogiki. Książka ta została zaproponowana przez doktora Jaremy Drozdowicza jako główna praca do oceny dorobku habilitacyjnego i jako podstawa do ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego. Stanowi ona zatem główne osiągnięcie naukowe Kandydata.

Książka składa się z sześciu rozdziałów, wprowadzenia, zakończenia a także spisu bibliograficznego i osobowego. Struktura pracy podzielona jest na trzy części, zatytułowane krótko: „Problem”, „Pole” oraz „Praktyka”. Każda z nich zawiera dwa rozdziały obejmujące – wchodzące w ich skład – zagadnienia szczegółowe. Można stwierdzić, że układ pracy jest logiczny, podobnie jak jej struktura i kolejność rozdziałów.

W pierwszym rozdziale części pierwszej Autor zawarł rozważania dotyczące wybranych kontekstów teoretycznych kategorii kultury, wraz z namysłem nad rolą edukacji w procesach transmisji kultury, jej rekonstrukcji, kodowania, dekodowania oraz możliwości wykorzystania wiedzy antropologicznej do analizy zjawisk edukacyjnych. Rozdział drugi w części pierwszej obejmuje obszerne analizy nawiązując między innymi do kategorii wielokulturowości, międzykulturowości, multikulturalizmu, transkulturalizmu, czy po prostu różnorodności etnicznej – obecnych w teorii naukowej oraz praktyce społecznej. Kandydat dokonuje własnej interpretacji zależności i różnic pomiędzy nimi, wprowadzając kryteria porządkujące i tworząc siatkę znaczeniową dla własnych dalszych rozważań. Trzeba podkreślić, że doktor

Jarema Drozdowicz umiejętnie nawiązuje przy tym do kontekstu pedagogiki i edukacji, które stanowią oś łączącą narracje Autora w odniesieniu do analizy poglądów antropologicznych.

W części drugiej przedstawionej do oceny książki zawarte są także dwa rozdziały. Rozdział trzeci dotyczy współczesnych problemów migracyjnych, ich rozwoju, przyczyn i konsekwencji. W tym rozdziale zaprezentowane zostały przede wszystkim rozważania teoretyczne odnoszące się do współczesnych tendencji migracyjnych, a także sposobów funkcjonowania migrantów w społeczeństwie otwartym – postrzeganym jako dynamiczny proces dziejowy, uwarunkowany różnorodnymi czynnikami natury społecznej, politycznej i ekonomicznej. Te rozważania zamyka rozdział czwarty, zawierający analizę teoretyczno-metodologicznych kontekstów antropologii edukacji. Także i te rozważania oraz analizy osadzone są w szerokim kontekście teorii i praktyki edukacji. Doktor Jarema Drozdowicz jawi się jako dojrzały naukowiec, swobodnie przemieszczając się między poglądami różnych autorów i przeplatając rekonstrukcje różnych sposobów myślenia własnymi przemyśleniami.

Niewątpliwie najbardziej obszernym i znaczącym dla osadzenia pracy w problematyce pedagogiki i edukacji jest część trzecia książki. Rozdział piąty pracy doktora Jaremy Drozdowicza zawiera udaną próbę umieszczenia rozważań na temat antropologii edukacji w wybranych teoriach edukacji, kontekście historycznym jej rozwoju; stanowi także próbę znalezienia przestrzeni oraz narzędzi dla jej funkcjonowania. Analizie poddano także polskie konteksty odnoszące się do tytułowego zagadnienia. Niezwykle inspirujące i wartościowe rozważania dotyczą kategorii różnicy kulturowej – zarówno z perspektywy koncepcji jej krytyki, jak i implikacji badawczych. Pracę zamykają ustalenia i wnioski Autora, w odniesieniu do praktyki edukacji, jak i teorii tej subdyscypliny pedagogicznej, jaką jest antropologia edukacji.

Na zakończenie pragnę stwierdzić, że książka autorstwa doktora Jaremy Drozdowicza, pod tytułem „*Antropologia edukacji. Studium różnicy kulturowej w społeczeństwie otwartym*”, stoi na wysokim poziomie merytorycznym. Mogę tak stwierdzić zarówno w kontekście przyjętych przez Autora założeń teoretycznych i metodologicznych, narracji oraz argumentacji, jak i uzyskanych przez Kandydata konkretnych rezultatów analitycznych. Autor postawił przed sobą bardzo ambitne zadanie i zrealizował je bardzo dobrze. Jest to pozycja podejmująca problematykę pedagogiczną w warstwie narracyjnej, a także znacząco mieszcząca się w dorobku myśli pedagogicznej w sferze źródłowej i narracyjnej (choć w sposób interdyscyplinarny odnosi się do antropologii kultury, etnologii, etnografii oraz socjologii). Wiele z nich nawiązuje pośrednio bądź bezpośrednio do myślenia

pedagogicznego i osadzone jest w wieloparadygmatycznym dialogu międzykulturowym. Sytuuje się więc ona – jak sam jej tytuł na to wskazuje – jako praca z zakresu antropologii edukacji i wzbogacająca znacząco debatę w ramach tej subdyscypliny nauki, a także w polskiej pedagogice.

Pisząc swoją książkę Autor wykorzystał imponującą liczbę pozycji literatury, przede wszystkim w języku angielskim, ale także polskojęzycznych. W pracy dostrzegalny jest szeroki kontekst odniesień do artykułów i książek z wielu dziedzin nauki, w tym w szczególności podejmujących problematykę edukacji i wychowania. Literatura, która stanowiła dla Autora punkt wyjścia analiz jest przy tym bardzo reprezentatywna dla badanego problemu. W pracy dostrzegane jest świetne przygotowanie teoretyczne Autora, co dostarcza mu podstaw do tworzenia dzieł naukowych. Tekst jego rozprawy napisany jest w sposób komunikatywny, jasnym lecz naukowym językiem, a poszczególne wywody posiadają wewnętrzną strukturę i logikę. Poszczególne podrozdziały potwierdzają znakomite przygotowanie merytoryczne Kandydata, a także doskonałą znajomość podjętej problematyki oraz umiejętność tworzenia naukowego dyskursu. Rozprawa doktora Jaremy Drozdowicza stoi na wysokim poziomie merytorycznym i spełnia wszystkie kryteria naukowości.

Podsumowując, stwierdzam że przedstawiona książka prezentuje jakość którą można uznać za wystarczającą na poziomie habilitacyjnym. Także cały dorobek naukowy doktora Jaremy Drozdowicza wnosi wkład w rozwój pedagogiki jako dyscypliny naukowej. Wysoki poziom metodologiczny i merytoryczny przedstawionych do zaopiniowania artykułów i pozycji książkowych sprawia, iż można pozytywnie zaopiniować jego kandydaturę do uzyskania stopnia doktora habilitowanego.

Udział w międzynarodowych lub krajowych projektach badawczych

Istotnym kryterium oceny dorobku w nowej procedurze habilitacyjnej jest udział w międzynarodowych lub krajowych projektach badawczych. Kandydat spełnia to kryterium. Doktor Jarema Drozdowicz był wykonawcą w projekcie naukowym (rozpoczętym w 2014 roku), pod tytułem: „Elitarne szkolnictwo średnie we współczesnej Europie. Studium z socjologii edukacji i pedagogiki porównawczej” – prowadzonego przez MNISW (nr grantu NN 106)

Wyłaszanie referatów na międzynarodowych i krajowych konferencjach naukowych oraz ich organizacja

Z dokumentacji wynika, iż doktor Jarema Drozdowicz wziął udział w ponad trzydziestu krajowych konferencjach (wyłaszając referaty). Ponadto, uczestniczył (wyłaszając referaty) w sześciu konferencjach zagranicznych. Równocześnie, uczestniczył w organizacji kilku konferencji naukowych. Uważam, iż to kryterium w odniesieniu do Kandydata zostało spełnione.

Recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopismach międzynarodowych i krajowych

Z dokumentacji nie wynika, aby kryterium to było spełnione.

Otrzymane nagrody i wyróżnienia

Z dokumentacji dostarczonej przez Kandydata wynika że otrzymał On nagrody Rektora UAM za osiągnięcia naukowe (dwukrotnie – w 2010 oraz 2019 roku). Ponadto, Kandydat uzyskał nagrodę Dziekana WSE UAM za działalność organizacyjną. Należy zatem stwierdzić, iż doktor Jarema Drozdowicz spełnia to kryterium.

Funkcja promotora pomocniczego

Doktor Jarema Drozdowicz był promotorem pomocniczym w przewodzie doktorskim mgr Anny Sokołowskiej (decyzja Rady Wydziału Studiów Edukacyjnych). Temat pracy doktorskiej: „*Zjawisko plagiatu a młodzież akademicka. Studium socjopedagogiczne*”. Obrona pracy nastąpiła w 2018 roku. Należy zatem uznać, że kryterium to jest spełnione.

Udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism

W dokumentacji dostarczonej przez Kandydata są odpowiednie informacje i zaświadczenia o udziale w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism. Doktor Jarema Drozdowicz spełnia to kryterium.

Osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki

Dostarczone w dokumentacji informacje dotyczące pracy wychowawczej, organizacji spotkań i programów edukacyjnych i wychowawczych (organizowanych wraz z różnorodnymi instytucjami), a także udział w projektach dydaktycznych świadczą, że dr Jarema Drozdowicz spełnia to kryterium.

Staże w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich

Kandydat odbył jeden dwumiesięczny staż naukowy w Freie Universität Berlin w ramach programu staży podoktorskich UAM (w terminie 1 listopada 2011 – 31 grudnia 2011). Opiekun stażu – prof. Ch. Wulf. Akceptuję spełnienie tego kryterium.

Wykonanie ekspertyz lub innych opracowań na zamówienie organów władzy publicznej, samorządu terytorialnego, podmiotów realizujących zadania publiczne lub przedsiębiorców

Z dokumentacji nie wynika, aby kryterium to było spełnione.

Udział w zespołach eksperckich i konkursowych

Z dokumentacji nie wynika, aby kryterium to było spełnione.

Członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych

Doktor Jarema Drozdowicz jest członkiem Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego (od 2012 roku), członkiem Polskiego Towarzystwa Pedagogiki Porównawczej (od 2014 roku), członkiem Polskiego Towarzystwa Religioznawczego (od 2009 roku).

Kandydat spełnia to kryterium procedury habilitacyjnej.

Konkluzja

Stwierdzam, że dorobek naukowy doktora Jaremy Drozdowicza (zarówno artykuły jak i książki), a przede wszystkim rozprawa habilitacyjna stoją na wysokim poziomie merytorycznym i spełniają kryteria uznawane za standardowe na poziomie przewodu habilitacyjnego. Podobne wnioski można odnieść do innych aspektów akademickiej aktywności Kandydata. Stwierdzam, iż posiada On predyspozycje do roli samodzielnego pracownika nauki. W ostatecznej konkluzji stwierdzam, iż moja recenzja w postępowaniu habilitacyjnym doktora Jaremy Drozdowicza jest zdecydowanie pozytywna.

Tomasz Gmerek